

Från digital röra till ordning och reda: en fungerande infrastruktur för svensk skola

Innehåll

Problembild och orsaker	1
Stora kostnader och roten till "plattformshaverierna"	2
Brist på nationell data och information	3
Trasig och omodern infrastruktur i brist på nationell samordning och styrning	4
Flera utredningar eniga: statlig styrning behövs	5
Vinster och nyttor med en nationell styrning av interoperabilitet	6
Minskad administrativ börda för lärare och skolläring	6
Ökad rättssäkerhet och transparens	6
Bättre beslutsunderlag och likvärdighet - förutsättningar för nationell uppföljning	7
Bättre dataskydd och kontroll för elever och vårdnadshavare	7
Kostnadsbesparingar genom bättre resursanvändning	7
Starkare marknad med fler valmöjligheter för skolhuvudmän	7
Förslag på åtgärder: så moderniserar vi skolans digitala infrastruktur	7
1. Nationell styrning av interoperabilitet i skolan	8
2. Inriktningsbeslut som ger Skolverket mandat och föreskriftsrätt	8
3. Vetenskaplig grund	9
Finansiering och kostnader	9
Det kommunala självstyret	10
Slutsats	10

Från digital röra till ordning och reda: en fungerande infrastruktur för svensk skola

Regeringen har en tydlig ambition att stärka undervisningens kvalitet genom att återföra fokus till mer lärarledd undervisning och att minska digitaliseringens negativa effekter i klassrummet. Samtidigt befinner sig skolväsendet i ett läge där digitala verktyg och system är en nödvändig del av verksamheten. De används dagligen för kommunikation, dokumentation och administration, vilket flera rapporter och utredningar visar. Idag tenderar det att bli en digital belastning istället för ett administrativt stöd, till onödigt höga kostnader. Men att gå tillbaka till faxen är inget alternativ.

Den tekniska utvecklingen går snabbt och för att kunna använda möjligheterna med de alltmer datadrivna tjänsterna och AI för att effektivisera, analysera och använda den data som finns, behöver vi göra något åt vår omoderna infrastruktur. Tillgång till data av hög kvalitet, som hanteras på ett säkert och enhetligt sätt, är en grundförutsättning. En grundförutsättning vi inte har på plats idag.

Problembild och orsaker

Tänk dig att du har tre barn. Ett går i en kommunal grundskola, ett annat i en friskola och det tredje i gymnasiet i en annan kommun. För att hålla koll på deras läxor, schemaändringar, frånvaro och information från lärarna måste du logga in i minst tre, om inte fler, olika appar. Alla kräver olika lösenord, har olika användargränssnitt och går inte att synka med varandra. Ibland vet du inte ens vad du missat.

Den digitala infrastrukturen som ska stödja skolornas och lärarnas arbete är fragmenterad. Idag används en mängd olika digitala system och plattformar inom skolväsendet, ofta utformade utifrån enskilda huvudmäns behov snarare än en helhetssyn på utbildningssystemet. Leverantörerna av systemen anpassar och utvecklar sina produkter utifrån en mängd olika behov och krav, där vissa grundläggande krav, utifrån lagar och förordningar, egentligen borde vara generiska. Det är de inte.

Det visar såväl flera rapporter och studier bakåt i tiden som aktuella utredningar idag, t.ex. *Tid för undervisningsuppdraget* (SOU 2025:26). Skolhuvudmän, myndigheter och leverantörer hanterar ett digitalt ekosystem som inom flera områden saknar gemensamma tekniska standarder och juridiska ramar. I praktiken innebär det att skolor och kommuner köper olika system som sedan behöver anpassas specifikt utifrån just deras plattformar och

sätt att integrera systemen med varandra, utifrån olika krav istället för gemensamma. Det är vare sig kostnadseffektivt, säkert eller minskar administrationen.

Tänk dig att du är lärare på högstadiet och möter 80 elever varje vecka med ansvar att förutom planera din undervisning, även dokumentera, bedöma och kontinuerligt följa upp på individnivå hur det går, informera föräldrar, ledning och säkerställa att den information du registrerar i de olika systemen alltid är korrekt. Varje dag loggar du in i frånvarosystem, i lärplattform, i digitala lärmiljöer och provtjänster och under vissa perioder även i betygssystemet. När dina elever byter skola behöver delar av informationen följa med, exakt vilken och varför kan se olika ut från olika skolor och huvudmän. Ofta slutar det med att någon (du) behöver ladda ner, skriva ut och skicka allt i ett kuvert till mottagande skola där i sin tur mottagande lärare eller administratör ska mata in uppgifterna i de olika system de använder. Hur säkert och effektivt är det?

Svensk offentlig förvaltning har samma problem, skolan är inget undantag. Vi har en omodern infrastruktur som inte är interoperabel, dvs saknar regelverk för hur systemen ska "prata med" varandra. Man kan jämföra det med att vi manuellt går och hämtar ut pengar lokalt varje gång på bankomaten, fast tekniken redan finns där för Swish. Det här är en teknikskuld, som vi hela tiden måste förhålla oss till om vi inte åtgärdar grunden till problemet. Det har alla tidigare regeringar misslyckats med.

I den kommande digitaliseringsstrategin för Sverige, förväntas stora steg tas inom interoperabilitet i delar av den offentliga förvaltningen. Inom hälso- och sjukvårdsområdet gör regeringen detta just nu, då Socialdepartementet ger direktiv om gemensamma standarder för interoperabilitet. Skolans infrastruktur är utbildningsdepartementet ansvarig för och initiativ måste komma från ansvarigt departement.

Stora kostnader och roten till "plattformshaverierna"

**Hälften av Sveriges
befolkning använder
edtech i offentlig
utbildningssektor.**

Över fyra miljoner av Sveriges befolkning är användare av utbildningssektorns olika it-system, vårdnadshavare inräknade. Grundläggande data från skoladministrativa system som barn- och elevregister, "föder" övriga system som används i skolan, och det är här vi sitter på en teknikskuld från 90-talet. Systemen fungerar inte ihop som de borde, vilket skapar merarbete för personal och leder till dyra integrationer och initiativ att bygga egna dyra lösningar. Vi har sett allt för många exempel på kostsamma plattformshaverier, som alla har sin rot i försöken att "bygga något bättre" på en omodern infrastruktur. Då skenar

kostnaderna för integrationer mellan systemen, en stor kostnad som alltid hamnar hos kunden i slutändan.

Brist på nationell data och information

Flera statliga utredningar föreslår nu nya eller utökade nationella bedömningar, tänkta att genomföras digitalt. Bland annat föreslår SOU 2025:44¹ nya standardiserade tester, SOU 2025:18² nationella slutprov och SOU 2025:19³ diskuterar behovet av stärkt målstyrning via nya bedömningsstöd och kartläggningsmaterial. Tillsammans innebär det en kraftig ökning av antalet obligatoriska eller rekommenderade prov, tester och kartläggningar, vilket ställer ytterligare krav på digital infrastruktur, datahantering och integrering i skolans undervisnings- och bedömningspraktik.

Även ett statligt frånvaroregister föreslås. Syftet är gott: att fånga upp barnen i tid. Men med den splittrade digitala infrastruktur vi har riskerar vi i stället kaos och brott mot GDPR. Om vi hade en teknisk standard som alla faktiskt använde för hur informationen från olika frånvarosystemen ska överföras, hade vi relativt enkelt och framför allt säkert, kunnat få nationell statistik över hur frånvaron ser ut, så även på huvudmannanivå. Det hade till exempel varit värdefull information att få under pandemin. Men vår omoderna infrastruktur gör att vi har svårt att få tillgång till såväl nationell som lokal data och statistik inom en mängd olika områden, samtidigt som vi inte lider brist på data. Tvärtom, vi har bara inga tekniska eller juridiska ramar för hur vi kan och får samla in den.

Några stora konsekvenser av den omoderna infrastrukturen är:

- **Höga kostnader och ökad administration** på grund av avsaknad av standarder för informationsutbyte och samordning.
- **Begränsad användarnytta** eftersom systemen inte är fullt ut interoperabla och ofta kräver manuell hantering av information (i sig en säkerhetsrisk).
- **Risker för inlåsning och svag konkurrens** när enskilda leverantörer dominerar lokala marknader utan gemensamma krav på dataformat och utbyten.
- **Ett överflöd av data**, där vi riskerar integriteten samtidigt som vi, vid behov, inte kan aggregera och analysera den nationellt.

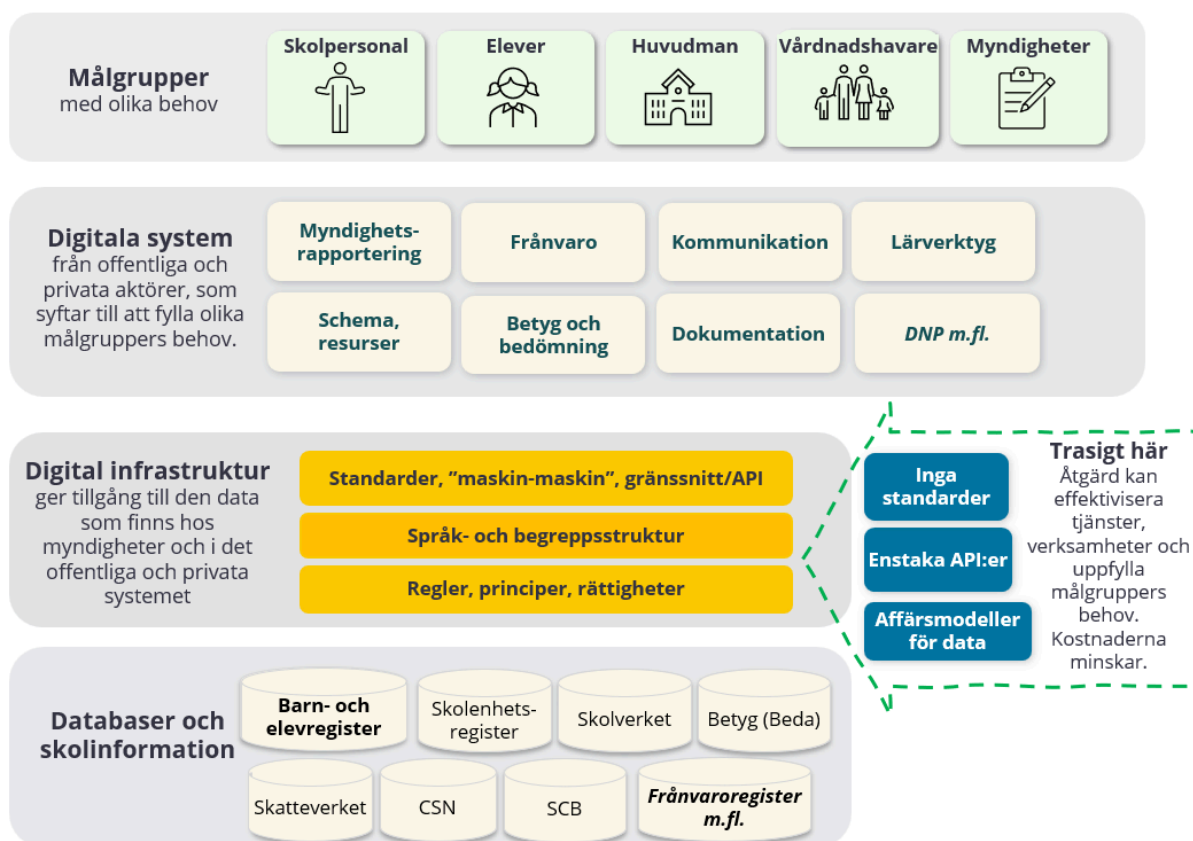
¹ <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2025/04/sou-202544/>

² <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2025/02/sou-202518/>

³ <https://regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2025/02/sou-202519/>

Sammantaget skapar det en digital belastning snarare än ett digitalt stöd. Därför behövs nu tydliga åtgärder som kan säkra en digital infrastruktur som stärker – snarare än stör – skolans kärnupdrag.

Trasig och omodern infrastruktur i brist på nationell samordning och styrning

En bild över var problemet ligger i skolans digitala ekosystem: en avsaknad av standarder och enhetliga metoder för informationsöverföring.

Idag har vi knappt en handfull leverantörer av barn- och elevregister. Data som finns i deras system "föder" på flera sätt övriga system som används i skolan eftersom här finns grundläggande information som behövs för att skapa användarkonton och ge rätt person rätt behörighet till rätt system. Här finns en semantisk problematik, i allt från olikheter i hur man skriver för- och efternamn till döper om sina skolenheter. Då man inte hanterar och strukturerar data på samma sätt, måste man göra anpassningar i varje system som kopplas på. Dessutom har vi en problematik i att registren inte hålls uppdaterade av skolhuvudmännen och man hanterar inte heller förändringar i dem på ett enhetligt, säkert sätt. Allt det här påverkar integrationerna mellan systemen, med manuell hantering, manuell "städning" osv, vilket leder till onödiga kostnader, ökad administration och säkerhetsrisker.

Frånvaron av en nationell samordning har medfört brister inom den mjuka digitala infrastrukturen, dvs regelverk, överenskommelser och standarder för hur information ska utbytas mellan system och tjänster. Bristerna påverkar hela det digitala ekosystemet, allt från appar som används i undervisningen till de mer administrativa tjänsterna. Det här har lett till att kommuner och huvudmän byggt egna digitala ekosystem tillsammans med leverantörer och att resurser lagts på kostsamma lokala integrationer för utbyte av information mellan systemen. När man väl har byggt sina egna lösningar, vill vare sig kund eller leverantör lämna dem, vilket resulterat i att man sitter kvar i gammal teknik och har varken tid eller resurser att byta ut mot en modernare. Istället för att laga hålen, byggs lapptäcket vidare. Detsamma gäller de förslag som olika utredningar lägger fram, som frånvaroregister, nationella digitala kartläggningar, prov och tester.

Bristerna i den mjuka infrastrukturen har också ställt höga krav på beställarkompetens hos huvudmännen, när det inte behöver vara så svårt. Flera krav borde vara generiska, så att fokus kan vara på funktionalitet, användarvänlighet osv.

Flera utredningar eniga: statlig styrning behövs

I dagsläget saknas ett juridiskt ramverk som säkerställer att skolans datahantering följer etablerade standarder. Utredningen *En reform för datadelning* (SOU 2023:96⁴) lyfter fram behovet av en tydlig rättslig grund för att skapa en enhetlig och säker hantering av utbildningsdata. Utredningen slår fast att förutsättningarna för effektiv datadelning behöver förbättras generellt och lyfter särskilt fram skolan som ett område med tydliga brister. I utredningen framhålls att det inom skolsektorn ”finns behov av fortsatt utredning av förutsättningarna för att införa styrning av interoperabilitet inom sektorer eller områden.” SCB (Statistiska centralbyrån) delar denna bedömning och betonar att en mer samordnad och statligt styrd utveckling av it-systemen i skolväsendet är nödvändig för att modernisera insamlingen av skolstatistik och samtidigt minska uppgiftslämnarbördan för huvudmän och skolor i en uppdragsstudie på området⁵. Även i utredningen *Tid för undervisningen* (SOU 2025:26) pekar man på problematiken.

⁴ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/12/sou-202396/>

⁵

<https://www.scb.se/contentassets/048c2c293c404f3e899e91b844b6b9c2/forutsattningar-for-att-samla-in-nya-skoldata-fran-systemleverantorer.pdf>

Vinster och nyttor med en nationell styrning av interoperabilitet

En nationell satsning på interoperabilitet i utbildningssektorn innebär inte en utökning av digitaliseringen i klassrummet, utan snarare ett sätt att skapa ordning, tydlighet och effektivitet i det digitala ekosystem som redan existerar. Det handlar om att minska onödig administration, öka rättssäkerheten och förbättra möjligheterna till uppföljning och analys. Några centrala nyttor:

- Minska den administrativa bördan och frigöra tid för undervisning.
- Ökad rättssäkerhet och transparens
- Ge bättre beslutsunderlag och likvärdighet i skolväsendet - bättre förutsättningar för nationell uppföljning och styrning
- Bättre dataskydd och kontroll för elever och vårdnadshavare
- Kostnadsbesparingar genom bättre resursanvändning, enklare upphandlingar och färre kostnadsdrivande integrationer
- Bättre tjänster på marknaden ger fler valmöjligheter för skolhuvudmän
- Data är AI:s mat. Med strukturerad data frigörs potential för datadrivna processer och nyttjande av AI för analys och administrativt arbete.

Minskad administrativ börda för lärare och skolläda

Med standardiserade och interoperabla system slipper lärare och skolpersonal duplicera information i flera system. Det innebär fler automatiserade dataflöden, t.ex. från frånvaroregistrering till betygssättning och elevstöd. Det innebär också att det finns en gemensam struktur för dokumentation som kan återanvändas mellan olika system. Det leder i sin tur till minskade krav på manuell hantering, något som är direkt i linje med regeringens ambition att frigöra mer tid till undervisning.

Ökad rättssäkerhet och transparens

Tydliga krav på hur data definieras och delas skapar förutsättningar för bättre datakvalitet och tydligare spårbarhet i beslutsunderlag, enklare och säkrare överföring av elevdata vid skolbyte samt möjlighet att granska och följa upp skolors beslut och resultat på ett systematiskt och rättvist sätt.

Bättre beslutsunderlag och likvärdighet - förutsättningar för nationell uppföljning

Med en enhetlig digital infrastruktur kan skolor och huvudmän få bättre analysverktyg för att följa elevers lärande och identifiera utvecklingsbehov. Det möjliggör för tidiga insatser och anpassad undervisning, vilket kan förbättra skolresultaten och öka likvärdigheten inom utbildningsväsendet.

Gemensamma tekniska standarder underlättar även myndigheternas arbete med statistik, analys och beslutsunderlag. Det gynnar en mer likvärdig skola genom sammanställningar som synliggör skillnader i resursanvändning och resultat, bättre verktyg för att identifiera skolor i behov av stöd samt effektivare utvärdering av reformer och policyförändringar.

Bättre dataskydd och kontroll för elever och vårdnadshavare

Genom tydligare regler och strukturer för hantering av data får individer bättre möjlighet att förstå och kontrollera hur just deras data används genom enhetliga rutiner för samtycke, gallring och åtkomst. Det leder i sin tur till en stärkt tillit till digitala system, vilket är viktigt för en långsiktig hållbar och klok digitalisering.

Kostnadsbesparingar genom bättre resursanvändning

Idag spenderas stora summor på integrationer mellan oförenliga system, onödig dubbellagring av data och manuell hantering av information. Genom att införa gemensamma nationella standarder kan kostnaderna för it-system minskas, vilket frigör resurser för undervisning och pedagogisk utveckling. Komplexiteten i upphandlingar minskas också nämnvärt.

Starkare marknad med fler valmöjligheter för skolhuvudmän

Interoperabilitet öppnar för en sund konkurrens där flera leverantörer kan erbjuda kompatibla tjänster. Det leder till fortsatt utveckling inom edtech, där företag kan fokusera på kvalitet och verksamhetsnytta snarare än teknisk anpassning, högre kostnader för integrationer och krångligare upphandling.

Förslag på åtgärder: så moderniserar vi skolans digitala infrastruktur

I enlighet med utredningen *Tid för undervisning* (SOU 2025:26) och förslaget att styra och reglera användningen av tekniska standarder, är ett viktigt och nödvändigt steg mot en mer

sammanhållen digital infrastruktur för skolan. Dagens modell i arbetet med att nå konsensus i arbetet med överenskommelser och standarder håller inte. Särintressen, otillräckliga incitament och bristande styrning gör att inget sker. Arbetet måste styras, men i samverkan för så bra resultat som möjligt.

Till skillnad från tidigare, finns det idag en bred samsyn bland myndigheter, branschföreträdare och huvudmannorganisationer om vad som behöver göras. Alla särintressen i Skolsveriges lapptäcke av aktörer gör det däremot omöjligt att få framdrift.

1. Nationell styrning av interoperabilitet i skolan

För att säkerställa att alla aktörer inom utbildningssektorn följer gemensamma standarder bör krav om interoperabilitet införas, i linje med rekommendationerna från *En reform för datadelning* (SOU 2023:96). Regelverket bör omfatta krav på:

- Gemensamma tekniska standarder, begreppsstrukturer och regler för en säker och effektiv informationshantering mellan huvudmän, myndigheter och leverantörer.

En grundläggande princip bör vara att följa nationella principer för att tillgängliggöra information⁶ (DIGG)

2. Inriktningsbeslut som ger Skolverket mandat och föreskriftsrätt

Genom ett inriktningsbeslut där Skolverket ges föreskriftsrätt gällande identifierade gemensamma överenskommelser och standarder för ökad datadelning och interoperabilitet inom skola samt långsiktig finansiering för ökad samordning, samlande och samverkande. Så kan vi säkerställa att de identifierade behoven konkretiseras och implementeras.

- Skolverket bör få föreskriftsrätt gällande grundläggande nationella standarder för interoperabilitet som i möjligaste mån ska följa internationella standarder och med SS 12000 som grundstruktur. Här finns redan informationsområdena skoladministration, betygshantering, schemaläggning, närvarohantering och tjänstefördelning definierade. Fler områden som de grundläggande standarderna ska omfatta kan behöva definieras i en utredning, till exempel beställning och leverans av digitala läromedel, men även här finns pågående arbete och samsyn kring behovet.

6

<https://www.digg.se/kunskap-och-stod/oppna-och-delade-data/offentliga-aktorer/nationella-principer-for-att-tillgangliggor-a-information>

- Skolverket bör få långsiktig finansiering för att vara en plattform för fortsatt samlande och samverkande i arbetet att fortsätta identifiera behov av standarder, ta fram gemensamma överenskommelser, vägledningar och rekommendationer. För att åstadkomma detta behövs flera kompetenser och samarbete mellan olika myndigheter, organisationer och verksamheter, men där Skolverket har föreskriftsrätt.
- Områden som "elevdata" som "skolinformation" behöver definieras och klassificeras så att delar kan omfattas av DIGG:s principer för grunddata, d.v.s. att leva upp till fastställda krav gällande informationens tillgänglighet, interoperabilitet, kvalitet, informationssäkerhet och aktualitet samt vara avgiftsfri.

3. Vetenskaplig grund

I arbetet med att identifiera behov och områden är det också viktigt med en **vetenskaplig grund** från relevanta forskningsfält och områden som informationsarkitektur, offentlig it-styrning och förvaltning. I annat fall finns det en risk att tekniska beslut fattas utan förståelse för konsekvenserna i verksamheterna.

Finansiering och kostnader

I utredningen *En reform för datadelning* framgår att etableringen av en nationell digital infrastruktur kräver initiala investeringar men förväntas leda till långsiktiga besparingar genom effektivisering och minskad systemfragmentering. Man menar att kostnaderna skulle omfattas av finansieringsprincipen.

“Statlig finansiering kan enligt finansieringsprincipen endast komma ifråga för nationella interoperabilitetslösningar som går utöver åtgärder som kommuner och regioner ändå hade behövt vidta till följd av tekniska förändringar och krav i befintliga författningar. Vi menar att de nya åligganden som införs för kommuner och regioner i allt väsentligt kommer vara hänförliga till teknisk utveckling. Därför ska endast en mindre del av kommunernas och regionernas kostnader finansieras genom statliga bidrag. Kostnaderna bör således i allt väsentligt ligga på kommunerna och regionerna.”⁷

I utredningen tittar man särskilt på skolan när det gäller finansieringsprincipen. Den initiala puckelkostnaden för kommunerna menar de ligger runt 20 miljoner kronor, men att de

⁷ sid 283

<https://www.regeringen.se/contentassets/6866c386b0ec492c8171c92c9c8922cf/en-reform-for-datadelning-so-u-202396.pdf>

vinster och effektiviseringar som ökad interoperabilitet antagligen vida överstiger den initiala kostnaden. Citat från utredningen: "Ett samordnat arbete med standarder och digital infrastruktur för utbildningssektorn skulle minska kostnaderna för informationsöverföring, förbättra beslutsunderlag och skapa bättre förutsättningar för digital innovation."

- För kommuner och huvudmän borde kostnaderna för den initiala "puckelinvesteringen" ligga innanför ramen av digital förvaltning och pågående teknisk utveckling enligt samma princip som införandet av DNP.
- Skolverket kommer behöva att utöka sin kapacitet på området, dels i utredningskraft, men också i löpande arbete.

Det kommunala självstyret

Utredningen *En reform för datadelning* har tittat på frågan om deras förslag går ut över det kommunala självstyret. Det gör det, konstaterar man, däremot pekar de på hur den tekniska utvecklingen som sådan ställer krav som det är och att nyttorna med interoperabilitet är både nödvändiga och bra, utredningen tror inte att det finns en framkomlig väg med mjuk styrning. Här är branschen helt överens. Vår bild är att myndigheter och huvudmannaorganisationer ser samma behov av nationell styrning. Inskränkningen i det kommunala självstyret är helt nödvändig för att realisera nyttorna, menar utredningen. Då kommunerna bör få lov att delvis påverka utformningen av standarder anser utredningen att dess förslag om inskränkning i det kommunala självstyret är förenliga med kraven i regeringsformen. Vår bild är att denna ordning skulle stärka kommunernas/huvudmännens möjlighet och förenkla deras uppdrag att skapa goda förutsättningar för skolor i sin regi.

Slutsats

Nationella krav på interoperabilitet, ett förstärkt mandat för Skolverket och stabil finansiering av samordnande funktioner kan avhjälpa dagens fragmenterade systemmiljö. Genom att bygga en gemensam digital infrastruktur där dataflöden är reglerade och standardiserade, frigör vi resurser till undervisning, minskar arbetsbördan och möjliggör utveckling i hela sektorn.